

Yttrande

Dnr 24KS478-5
2024-12-03

Kommunstyrelsen/
Kommunfullmäktige

Christine Stocklassa Palmlov
Telefon 026-17 86 79
christine.stocklassa_palmlov@gavle.se

Yttrande gällande ansökan M 2694-22 om omprövning av nationella miljövillkor för Oslättfors vattenkraftverk och Nyhammarsdammen

Ert diarienummer: M 2694-22

Beskrivning av ärendet

Nilsson Kraft AB har ansökt enligt den nationella planen om omprövning av villkor för att uppnå moderna miljövillkor för anläggningen Oslättfors vattenkraftverk och Nyhammarsdammen, Gävle kommun.

Yrkande

Kommunen vidhåller de yrkanden som tidigare framförts (bilaga 1) och önskar med anledning av sökandens senaste yttrande tillägga följande;

I första hand yrkar Gävle kommun, ”kommunen”, genom dess kommunstyrelse med organisationsnummer 212000–2338, på att Nilsson Kraft AB:s ansökan om omprövning för moderna miljövillkor för Oslättfors vattenkraftverk och Nyhammarsdammen, Gävle kommun, ska avslås och tillstånd vägras.

I andra hand yrkar Gävle kommun att ansökan avvisas då det framkommit att undersökningarna ej når upp till miljöbalkens krav om innehållet i en miljökonsekvensbeskrivning. Miljökonsekvensbeskrivning krävs eftersom det råder osäkerhet om verksamheten kan komma att skada Natura 2000-områden.

Vidare utgör inte minst situationen vid Nyhammarsdammen att kommunen inte kan godta att erforderlig rådighet föreligger.

I tredje hand yrkar Gävle kommun att mark- och miljödomstolen sätter som villkor att en mer långtgående miljöanpassning ska genomföras vid både Oslättfors vattenkraftverk och Nyhammarsdammen än vad Nilsson Kraft AB föreslår i sin ansökan.

Gävle kommun anser att ansökan fortfarande är ofullständig och motsätter sig att målet prövas utan huvudförhandling. Kommunen yrkar på att det ska hållas huvudförhandling med tillhörande syn innan några villkor sätts.

Grund

Kommunen står fast vid sitt tidigare yrkande och grunden för denna (bilaga 1) och utvecklar här ytterligare grunden för detta samt grunden för avvísning.

Nyhammarsdammen:

Bergvik Skog Öst AB har i målet beskrivit att bolaget är ägare till dammen alternativt att Gävle kommun är ägare till dammen. Nilsson Kraft AB påstår att denne är ägare till dammen och därmed har rådighet över dammen. Vem som är ägare till Nyhammarsdammen behöver utredas anser kommunen, då det i dagsläget inte är tydliggjort. Kommunen anser också att fastighetsägarsituationen är sådan att nödvändig processgemenskap bör anses föreligga.

Kommunen vill även påpeka att kraftverk som generellt står stilla längre perioder bland annat leder till sämre isförhållanden på vintern, skapar erosion och kan vara skadligt för strandvegetationen. Därför är det viktigt att minimitappningen blir satt enligt vetenskapliga studier som visat på en tappning som gynnar växt- och djurlivet och därmed också bidrar till en *gynnsam bevarandestatus*. Finsediment som förflyttas i vattenmassan sjunker till botten när vattnet står still, vilket leder till geggiga bottnar i kraftverksdammarna, detta är inget som beskrivs i närmare mån i ansökan. Att redan nu vara proaktiv och välja rätt minimitappningsnivåer kommer förmodligen att förhindra andra risker såsom exempelvis katastrofer i form av torka osv, där fisken kan dö ut helt om inte rätt tappningsnivåer har satts före.

Gävle kommun önskar en beskrivning av att uppföljning kommer att ske av minimitappningens konsekvenser för miljön och hur det säkerställs att minimitappning verkligen sker enligt beskrivna förslag, då det är mycket viktigt att flödena blir rätt, för att fauna och flora ska ha en bibehållen *gynnsam bevarandestatus*.

Nedströmspassage:

Gävle kommun önskar belysa att ett bra fiskgaller är format så att fisken inte kan simma genom det eller klämmas fast. Det ska även vara placerat i nära anslutning till fiskvägen så att det blir en framkomlig vandringsväg för fisk och andra vattenlevande organismer.

Befintligt underlag är för bristfälligt för att kunna bedöma funktionen på föreslagen passagelösning. Det är viktigt att lösningen fungerar i praktiken, men då det i nuläget inte finns några detaljrutningar så är redovisningen bristfällig och den går inte att grunda villkor på.

Sökande hävdar att fingallrets vinkel enligt Havs- och vattenmyndighetens sammanställning är viktigare än spaltvidden. Stöd för detta har inte kunnat hittas hos Havs- och vattenmyndigheten. Både spaltvidden och vinkeln på gallret är viktigt i relation till varandra och strömhastigheten genom gallret. Ingen modellering eller närmare undersökning av detta har gjorts och därför går det inte att säga att 14 mm spaltvidd skulle vara en bra lösning. Det är också värt att påpeka att olika fisk har olika beteenden kopplat till galler, det är inte belagt att all fisk som inte kläms fast i regel undviker att passera genom galler.

Beskrivning av vilket flöde som kommer att gå genom nedströmslösningen och hur det ska förhålla sig till övriga flöden saknas idag, lika så hur klafflösningen är tänkt att fungera. Tydligare beskrivning av måttens påverkan på stor vandrande lax saknas också, inte minst det rör på 80 cm i diameter som är tänkt att transportera fisken i kombination med klafflösning, det bedöms av kommunen som direkt olämpligt. Hur fisken kommer att hitta till avledaren är också oklart, gallerlösningen i kombination med flödet genom kraftverket bedöms kunna få stor påverkan på nedströms vandring. Avancerad modellering är minsta krav som bör ställas på nedströmsvandringenslösningen.

Uppströmspassage:

Minimitappningen på 2,55 m³/s är för låg och behöver förmodligen minst motsvara kraven för minimitappningsflödet (MQL) uppskattningsvis 3 m³/s. Sökande beskriver att det finns en risk att fisken vid vårflod kommer att vandra upp mot det större vattenflödet i Nyhammarsån upp mot Nyhammarsdammen där det saknas möjlighet till fiskpassage, men påstår ändå att det finns tillräckliga förutsättningar för en god passerbarhet till Lundbosjön och att ytterligare fiskväg vid Nyhammarsdammen inte kan motiveras vid en avvägning mellan miljönytta och bl.a. kostnader för uppförande, drift och underhåll. Gävle kommun delar inte den bedömningen, fiskväg alternativt annan lösning som möjliggör vandring för fisk och gynnsamma förhållanden för natur nedströms Nyhammarsdammen är ett måste.

Precis som nedströmspassagen är uppströmspassagen för dåligt beskriven för att kunna besluta om villkor. Utströmningslösningens utlopp går i 90 grader mot naturliga strömfåran vilket försvårar för fisken att hitta passagen och riskerar cirkulerande virvlar vilket kan göra att fisken undviker passagen. Strömhastigheten vid utloppet är ej beskrivet varför det ej går att bedöma anlockningen, inte minst eftersom strömningshastigheten kommer att variera avsevärt i Oslättforsdammens fåra och i den fåra som kommer från Nyhammarsdammen då denna behöver öppnas. Djupet vid utloppet och förhållandet till variation i vattendjup är ej beskrivet. Kulvert och ränna måste ha teknisk beskrivning för att kunna bedömas, ytterst oklart hur fisk beter sig kring denna ränna och kulvert som är något annat än det omlöp som ansluter till rännan. Omlöpet är bristfälligt beskrivet, ur de ritningar som finns ser det osäkert ut om det går att få tillräcklig stabilitet i området och på slänter samtidigt som omlöpet nog får en liten lutning. Ett försök till bedömning ger att nuvarande sträckning skulle kunna bli ca 100 meter med en fallhöjd på ca 4 meter, vilket ger 4 procents lutning. Denna lutning är för hög för den beskrivna lösningen. Utrymmet ser inte heller ut att möjliggöra en bredare lösning med till exempel stenblock för att minska strömhastigheten i omlöpet. Djup och bredd i inte minst i utloppet ser också ut att vara för små. Allt detta måste minst modelleras i en avancerad modell för att kunna bedömas, tid för detta har funnits då samrådet startade för länge sedan. Det behöver också utredas om lösningen kan vara olämplig genom att predatorer ansamlas och äter upp eventuellt stående fisk. Även kulturmiljön behöver beskrivas bättre för att säkert veta vart åtgärder går att genomföra.

Natura 2000 och miljö kvalitetsnormer (MKN):

Gävle kommun betonar vikten av att delar av ansökan ingår i och påverkar Natura 2000-områden där det finns lagkrav på att området ska skyddas och bevaras enligt gynnsam bevarandestatus.

Sökanden menar att föreslagna miljöanpassningar innebär en rimlig kompromiss med hänsyn tagen till de miljövärden som finns i vattendraget och de konsekvenser som miljöanpassningarna innebär för verksamheten. Gävle kommun önskar lyfta att denna kompromiss inte kan göras, utan att det behöver göras en bättre lösning, inte enbart en *kompromiss*.

Under övriga synpunkter beskriver sökanden att denne bemött miljö kvalitetsnormer (MKN) i sitt yttrande, något som dock kommunen hävdar gjorts för ytligt i yttrande och ansökan och det behöver därför beskrivas hur man avser bemöta kraven på MKN i ansökan.

På Vattenmyndigheternas hemsida kan det läsas att *Den sammanlagda miljöpåverkan på vattenförekomsten får inte orsaka att kvaliteten blir sämre än den status som anges i normen*¹. Detta är något som kan uppstå om sökanden kompromissar med alternativen på olika lösningar och inte beskriver dessa mer detaljerat i sin ansökan.

I ansökan ges för dåliga beskrivningar kring hur verksamhetsutövaren avser genomföra miljöanpassningar som ska skydda och bevara Natura 2000-områden och de arter som ska skyddas i området. *Natura 2000 finns för att skydda och bevara värdefull natur för kommande generationer. Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller/och naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda*². Det är därmed viktigt att skydda området från negativ miljöpåverkan, både inom Natura 2000-området, men även yttre påverkan från området runtomkring Natura 2000-området. Råder det osäkerhet om Natura 2000-områdena kan komma att skadas ska ansökan om tillstånd avslås (se t.ex. EU-domstolens dom den 7 september 2004 i mål C-127/02, Waddenzee). För att kunna avgöra om verksamheten kan antas påverka miljön i ett Natura 2000-område ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla de uppgifter som behövs för prövningen enligt 7 kap. 28 b och 29 § miljöbalken (6 kap. 36 § miljöbalken). De brister som finns i denna ansökan gör att underlaget inte kan utgöra grund för ställningstagande till verksamhetens inverkan på Natura 2000-områdena. Därför måste också ansökan avvisas (se även MÖD 2014:46). Det är viktigt att visa hur verksamheten kan komma att påverka en *gynnsam bevarandestatus* som är ett centralt begrepp för Natura 2000-områden. Begreppet definieras i 16 § i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken.

Bland annat så kommer verksamheten att negativt påverka naturtyperna större vattendrag, mindre vattendrag, svämängar, svämlövskog och svämädellövskog. Arterna lax och flodpärlmussla påverkas också negativt. Naturtyperna och arterna beskrivs alla i Bevarandeplan för Natura 2000-området i anslutning till den verksamhet som nu söks tillstånd för. Som tidigare beskrivits så går det ej att bedöma effekterna av den föreslagna verksamheten på grund av brister i beskrivningen. Det är dock tydligt att sökande ännu ej efter denna långa tid kunnat hitta en lösning med acceptabel miljöpåverkan.

¹ Vattenmyndigheterna, [Miljö kvalitetsnormer för vatten | Vattenmyndigheterna](#), 2024.

² Naturvårdsverket, [Natura 2000 - värdefulla naturområden i EU](#), 2024.

Bland annat blir Gävle Kommuns bedömning att MKN ej kommer att klaras inom angiven tidsfrist. Statusen på laxbeståndet är idag mindre än 20 % jämfört med full potential och det är fortfarande en lång väg kvar till Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsmål att uppnå minst 80 % av den potentiella produktionen av laxsmolt. MKN är tyvärr bristfälligt beskrivna, men det är ändå tydligt i VISS att en fiskväg förbi Nyhammarsdammen kommer krävas för att nå lagkraven.

Det krävs också en fundamentalt annorlunda lösning för att den sökta verksamheten inte ska påverka viktiga värden i Natura 2000-området negativt. De föreslagna spill som ska ske vid Nyhammarsdammen är minimalt och påverkar klart de närliggande svämlövkogen, svämlövskogen och svämädellövkogen negativt då de berövas stora delar av årets flödesvariationer. Lika så kommer lax, öring, harr, flodnejonöga och flodpärlmusslan påverkas av att ingen vandringsväg finns vid den damm där högsta flödet får förmodas komma varje år. Dessutom är föreslagna nedströms- och uppströmslösningar enligt de underlag som lämnats in så dåliga att de kommer påverka Natura 2000-området negativt och förmodligen göra att MKN ej kan nås på grund av att för få fiskar hittar förbi kraftverket och beskriven flödesreglering försvårar lek och uppväxt nedströms i Natura 2000-området.

Verksamhetens eventuella nytta ur energisynpunkt kan inte anses medföra att den negativa påverkan som verksamheten ger upphov till kan godtas. Tvärtom medför verksamheten så stor skada på väsentliga naturvärden att den inte bör tillåtas. Det kan därmed inte anses orimligt att förbjuda verksamheten.

I Sverige finns sammanlagt omkring 2 000 vattenkraftverk. Oslättfors kraftstation återfinns bland de cirka 1 700 minsta kraftverken, så kallade klass 3-kraftverk, i vilka sammanlagt ca 0,5 % av den installerade effekten i svensk vattenkraft återfinns (Miljökvalitetsnormer för kraftigt modifierade vattenförekomster – Vattenkraft 2018). Detta föranleder att det inte bör finnas möjlighet att ge sökande mindre stränga krav. Det bör också påpekas att den nu ansökta verksamheten står för en mycket liten effekt av verken i klass 3.

Till stöd för de ovan anförda noterar Gävle kommun även att det är synnerligen viktigt att åtgärder vidtas för att prioritera bevarandet av vildlaxen som upp- och nedvandrar i Testeboån, som är en av få kvarvarande vildlaxälvar. Gävle kommun bedömer att den rimligaste och lämpligaste åtgärden för att skydda vildlaxen och vildlaxälven Testeboån är att Oslättfors kraftverk avvecklas.

Om ansökan mot förmodan inte avslås eller avvisas är det Gävle Kommuns uppfattning att tillstånd ej kan ges utan syn och huvudförhandling.

Bilagor

Bilaga 1 – Yttrande i ärende 23KS457-14.

Christine Stocklassa Palmlov

Christine Forsberg

Miljöstrateg

Planeringschef